

Liisa Korhonen

## FEMINISTISEN PEDAGOGIIKAN TEEMOJA

Feministinen pedagogiikka tarkoittaa sellaista tutkimusta ja käytäntöä, joka on tietoinen sukupuolieron vaikutuksista oppimiseen, opettamiseen, tietoon ja tutkimiseen. Feministisen pedagogiikan tutkimusta, joka alkoi ruohonjuuritasolla uudessa naisliikkeessä, on akateemisestikin harjoitettu runsaat parikymmentä vuotta.

### Henkilökohtainen on pedagogista

Ns. uusi naisliike on ollut paitsi poliittista myös sivistyksellistä liikettä; jo sen ensimmäinen oivallus ja iskulause "henkilökohtainen on poliittista" edellyttää reflektiota. Liikkeen sivistyksellisyyteen viittaa myös puhe feministisestä tietoisuudesta. Naiset perustivat vertaisryhmiä, joita nimitettiin tiedostamisryhmiksi ja niissä tutkittiin omaa elämänhistoriaa, kulttuurin sukupuolittumista, naisten keskinäissuhteita jne. Keskinäinen ymmärrys ja omaehtoisen tietämisen vaatimus yhtyivät 1970-luvun iskulauseessa "Gråt inte, forska!"

Oli myös tarve oppia henkilökohtaisessa kanssakäymisessä feminististen tutkijoiden kanssa. Tällöin kohdattiin oppimisen sisällön, prosessin ja organisaation keskinäiset ristiriidat. Uudenlainen tieto, joka koskettaa oppijoita henkilökohtaisesti, vaatii radikaalisti uudenlaista organisoitumista oppijoiden ja opettajien kesken. Naistutkimuksen opetus on problemaattista yliopistoissa, joissa vallitsee perinteinen akateeminen (mies)hierarkia. Näiden kysymysten polttavuus ei vielä ole vähentynyt.

Sekä feminististen opetustekniikoiden tarve että itse feministisen tiedon intressi on virittänyt pedagogista tutkimusta. Kohteina ovat luokkahuoneen dynamiikka (osana naisisen sosialisoinnin kartoittamista), vaihtoehtoisten strategioiden luominen ja opettamisen tekniikat. Feminististä pedagogiikkaa on kehitetty myös teoreettisesti ja tarkasteltu sen suhdetta toisiin teorioihin kuten vapautuksen pedagogiikkaan ja myöhemmin postmoderneihin teorioihin.

Yksi 1980-luvun "klassikoista", Charlotte Bunchin ja Sandra Pollackin teos *Learning Our Way: Essays in Feminist Education* (1983), analysoi naisten koulutusprojekteja, jotka eivät suinkaan rajoittuneet naisliikkeen sisälle. Teoreettisesti erityisen hedelmälliseksi osoittautui Sagariksen, Yhdysvaltain ensimmäisen feministisen instituution lyhyt taival, koska se osoitti, että "henkilökohtainen on poliittista" tuli kirjoittaa myös muotoon "henkilökohtainen on pedagogista" (yleisesti: "walk your talk!").

Maggie Coats, joka työskentelee Englannin Avoimessa yliopistossa, esittelee teoksessaan *Women's Education* (1994) naiskeskeisen koulutuksen saavutuksia 20 vuodelta, kokoaa alan tutkimusta ja analysoi naiskeskeisten opetusohjelmien periaatteita ja käytäntöä. Hän kytkee naisten koulutuksen yhteiskunnalliseen kehitykseen ja perustelee, miksi naiskeskeinen koulutus on tuotava päivänvaloon omana arvonaan ja laajennettava sitä voimakkaasti.

## Sosiaalistumme oppijoiksi

Koska oppiminen tapahtuu vuorovaikutuksessa, viestintätutkimuksella on paljon annettavaa feministiselle pedagogiikalle. Kirjassa *Isosuinen nainen* (toim. Lea Laitinen, 1988) Liisa Lautamatti kytkee naisen viestinnän ja tyttöjen pienryhmäsosialisaation, jonka tuloksena: "Naiseksi kasvaminen merkitsee siis sellaisten kielellisten vuorovaikutuskeinojen oppimista, joiden avulla pidetään yllä ihmissuhteita ja vaihdetaan avoimesti luottamuksellisia ja arkojakin asioita. Toisaalta malliin kuuluu välttää suoraa sanomista ja antaa sen sijaan kielteisistä sanomista vain epäsuoria vinkkejä, joita muiden on osattava tulkita. Konfliktit voivat johtaa suhteiden rikkoutumiseen ilman että asioita suoraan selvitetään." (emt. 185-186).

Voimakas sosiaalistuminen vertaisryhmään jättää vähemmälle harjoitukselle ne taidot, joita hierarkkisessa tilanteessa menestyminen vaatii. Oppimisen organisointi voi suosia helposti vain yhtä sukupuolta. Luonnollisesti mukaan tulevat myös yksilölliset erot, joista Liisa Lautamatti pitää erityisen ongelmallisena hidas- ja nopeatempoisen "puhekuulttuurin" törmäystä (emt. 186).

Barrie Thome, joka tutkii lapsuutta ja sukupuolta 1970-luvun puolivälistä alkaen, kysyy tilannesidonnaisia kysymyksiä: "ketkä pojat ja tytöt? missä? milloin? missä olosuhteissa?" ja katsoo lasten konstruoivan 'tyttöyttä' ja 'poikuutta' vuorovaikutuksessaan, pelaamalla tytön ja pojan karikatyyreillä. (Kirsi Lallukka, 1995.)

## Ketä ja mitä opettaja opettaa

Feministisessä tutkimuksessa on yleisesti nähty tiedon kontrolloinnin merkitys ja "portinvartijain" - uhkaavan ja poikkeavan tiedon torjujan - rooli. Yleisin tekniikka on kuitenkin ohittaminen. "Erityisesti nuoret, kulttuuripääomaa keräävät tutkijamiehet suhtautuvat naistutkimukseen usein jo ohitettuna ja/tai vääräksi osoitettuna tutkimushankkeena" (Päivi Kosonen, 1995).

Luokkahuoneen dynamiikan tutkimuksessa on kartoitettu piilo-opetussuunnitelmaa: miten opettaja tavanomaisesti opettaa eri asioita tytöille ja pojille - pojat saavat enemmän puhetilaa, heille tehdään ajattelua vaativia kysymyksiä ja jatkokysymyksiä, opettaja katsoo heihin silloin kun hän opettaa olennaisinta jne. Olennaista on myös, että "niin kauan kuin opettaja kätkee oman ajattelunsa epätäydelliset prosessit ja tarjoaa oppijoiden välähdyksiä vain hiotuista lopputuloksista, oppijat vakuuttuvat että vain Einstein - tai professori - voi luoda teoriaa". (Mary E Belenky et al, 1986; Gayle MacDonald, 1989.)

## Vaihtoehtojen etsintää

Italialaisten opettajien projektina on toimia niin, että tytöistä jo koulussa tulee kulttuurisia subjekteja. Naisopettajat opettavat naisten historiaa vahvuuden kontekstissa, he ovat esikuvia ja esittävät tytöille maksimaalisia vaatimuksia, jotta nämä ottavat itsensä ja sukupuolensa vakavasti. Opettajat välttävät sellaista äidillistä suhtautumista, jonka suojissa tytöt asettaisivat omia tavoitteitaan liian matalalle. Tietäen, että tyttöjen suhteita leimaa helposti symbioottisuus tai kateus, heille annetaan vastaesimerkeiksi sellaiset aikuisten naisten suhteet, jotka perustuvat erilaisuuden tunnistamiseen. (Piussi 1990.)

Feministisissä pedagogioissa on tavoiteltu naisten vahvistamista, ja tässä tavoitteessaan ne ovat lähellä ns. vapautuksen pedagogiikkaa. Yhdysvaltalainen Jennifer M. Gore kysyy, millaisia ovat pedagogian henkiset valtarakenteet - "totuuden valtakunnat". Foucaultia soveltaen hän tekee totuuspoliittisia kysymyksiä. Missä tehdään naisliikettä koskevia erotteluja tietoon ja ei-tietoon, ketkä ja keiden intressissä erottelut tehdään? Hän päätyy hiukan samaan kuin aiemmin eräät piilo-opetussuunnitelman (mm. Philip Jackson, Siegfried Bernfeld, KROK-projekti, ks. Broady 1986) tutkijat: opiskelijoiden itseohjautuvuutta opetetaan (oikeastaan hallinnoidaan) sellaisilla menetelmillä, jotka tarkoittavat oppijoiden parasta, mutta jotka tosiasiaassa ovat alistavia. Esimerkiksi oppimispäiväkirja perustuu ajatusten tunnustamiselle - länsimaisen ihmisen

itsekilvoittelun ja vallan sisäistämisen välineelle. Sen tilalle Jennifer M. Gore ehdottaa antiikin kreikkalaisten käytössä ollutta tapaa kirjata ylös se minkä on itse sanonut ja mitä on kuullut tai lukenut. Sensijaan oppijan ajatuksille ja tunteille Gore antaisi intimitteettisuojan. (Gore 1993.)

## Koulutettujen naisten maassa

Vapaan sivistystyön teemapäivillä 12.5.1995 Helsingissä esitettiin ongelmana, miksi naiset ovat valtaenemmistönä opiskelijoissa. Jatkokysymys voisi olla, miksi nais erityyisen koulutuksen mahdollisuuksista ja ongelmista tai feministisestä pedagogiikasta ei meillä vielä keskustella.

Kirjoittajalta on tulossa yhdessä Aiska Hiltusen kanssa kirja "Naisten Koulut". Kirja käsittelee feminististä pedagogiikkaa.

### *KIRJALLISUUTTA*

*Belenky, Mary F. et al. 1986. Women's Ways of Knowing: The Development of Self, Voice, and Mind; Basic Books.*

*Broady, Donald 1986. Piilo-opetussuunnitelma; Vastapaino.*

*Bunch, Charlotte & Pollack, Sandra, eds. 1983. Learning our Way: Essays in Feminist Education; The Crossing Press.*

*Coats, Maggie 1994. Women's Education; The Society for Research into Higher Education & Open University Press.*

*Gore, Jennifer M. 1993. The Struggle for Pedagogies. Critical and Feministic Discourses as Regimes of Truth; Routledge.*

*Kosonen, Päivi 1995. Kuka pelkää postmodernia Don Juania? Jälkistrukturalistisen ja feministisen teorian suhteesta; Kvinnoforskning Naistutkimus 2, 17-26.*

*Lallukka, Kirsi 1995. Barrie Thorne: Gender Play. Kvinnoforskning Naistutkimus 2, 72-74.*

*Lautamatti, Liisa 1988. Naiset neuvottelupöydän ääressä. Teoksessa Isosuinen nainen. Tutkielmia naisesta ja kielestä. Toim. Lea Laitinen; Yliopistopaino.*

*MacDonald, Gayle 1989. Feminist Teaching Techniques for the Committed but Exhausted. Atlantis Vol, 15 No 1, 145-152.*

*Piussi, Anna Marie 1990. Towards a Pedagogy of Sexual Difference. Education and Female Genealogy; Gender and Education 2, no 1, 81-90.*